

مرکز مدیریت حوزه های علمیه خاوران

حوزه علمیه الزهرا-سلام الله علیها-

پژوهش

بررسی راه های شیطان برای فریب انسان در آیات الهی

استاد راهنما: سرکارخانم رسولیان

تهیه و تنظیم: زینب دهقان طزرجانی

پاییز ۹۶

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

چکیده^۱

شیطان، یکی از موانع بیرونی در مسیر رشد و کمال آدمی است. انسان باید موانع مسیر رشد و کمال خود را بشناسد تا از گمراه سازی های آن ها در امان بماند. شیطان در قرآن، به عنوان دشمن انسان معرفی شده است. خداوند در قرآن کریم راهکار های این دشمن را به انسان ها معرفی کرده است. نگارنده در این مقاله به بررسی دوازده مورد از راهکار های شیطان برای فریب انسان پرداخته است. دادن وعده های دروغ، وسوسه، شرکت در اموال و اولاد با انسان، و زینت دادن گناهان برای انسان، از جمله راه های شیطان برای فریب انسان است که در این مقاله به بررسی هر کدام از آن ها از دیدگاه قرآن پرداخته شده است.

کلید واژه: راه های شیطان، انسان، تزئین اعمال، وسوسه.

^۱ زینب دهقان طرزجانی، طلبه ی سطح ۲ حوزه ی علمیه الزهرا-سلام الله علیها-

انسان، موجودی است که خداوند او را برای رسیدن به تقرب به خویش آفریده است. موانع زیادی در مسیر رشد انسان قرار دارد. یکی از موانع بیرونی در مسیر رشد انسان، شیطان است. شیطان همان ابلیس است، روحی پلید و خطرناک که انسان را از حق و خیر باز می‌دارد. (بستانی، ۱۳۷۵، ص ۵۴۱) شیطان، در قرآن کریم به عزت پروردگار قسم خورده است که همه ی انسان ها را به جز «مخلصین» گمراه کند و به اوتا روزی که تمام موجودات زنده می میرند و تنها ذات پاک خداوند می ماند، فرصت داده شده است تا تلاش خود را برای گمراه کردن انسان ها انجام دهد. (مکارم شیرازی، ۱۳۷۴، ج ۱۹، ص ۳۴۳) «قَالَ رَبِّ فَأَنْظِرْنِي إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ. قَالَ فَإِنَّكَ مِنَ الْمُنْظَرِينَ إِلَى يَوْمِ الْوَقْتِ الْمَعْلُومِ قَالَ فَبِعِزَّتِكَ لَأُغْوِيَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ. إِلَّا عِبَادَكَ مِنْهُمْ الْمُخْلَصِينَ» (ص، ۷۹-۸۳) گفت: پروردگار! مرا تا روزی که انسانها برانگیخته می شوند مهلت ده! فرمود: تو از مهلت داده شدگانی ولی تا روز و زمان معین. گفت: به عزت سوگند، همه آنان مگر بندگان خالص تو، از میان آنها را گمراه خواهم کرد. «خداوند در جای دیگر شیطان را دشمن انسان معرفی کرده است: «إِنَّ الشَّيْطَانَ لَكُمْ عَدُوٌّ فَاتَّخِذُوهُ عَدُوًّا...» بی تردید شیطان، دشمن شماست، پس او را دشمن خود بگیرید. «(فاطر، ۶) بنابراین شناخت ویژگی های این دشمن و راه های نفوذ او در ما، بسیار اهمیت دارد.

این مقاله با روش تحلیلی-توصیفی، به بررسی راه های شیطان برای فریب انسان در قرآن کریم پرداخته است. کتاب «شیطان شناسی از دیدگاه قرآن کریم» نوشته ی دکتر محمد بیستونی، به بررسی بعضی از راه های گمراه سازی شیطان پرداخته است. این مقاله با آوردن آیات قرآن و توضیح و تفسیر آن به صورت کامل-تر به ارائه راه های شیطان برای فریب انسان پرداخته است.

(۱) تزئین اعمال

زیبا جلوه دادن اعمال ناپسند یکی از راه های شیطان برای فریب انسان است. در واقع شیطان زشتی گناه را از ما پنهان می سازد و واقعیات زشتی گناهان را برای ما وارونه و به صورت زیبا نشان می دهد. چون انسان دوستدار زیبایی ها است شیطان از طریق این غریزه او را گمراه می کند. «الشَّيْطَانُ مُوَكَّلٌ بِالْإِنْسَانِ، يَزِينُ لَهُ الْمَعْصِيَةَ لِيَرْتَكِبَهَا.» (نهج البلاغه ، ۱۴۱۴ق، حکمت ۹۵، ص ۸۰۸) شیطان موظف است گناه را برای انسان زینت دهد تا انسان مرتکب آن شود.

تزئین و آرایش شیطان این چنین است که از طریق تحریک شهوات و صفات زشت و ناپسند انسان، چهره عملش را در نظرش آن چنان جلوه می دهد که سخت مجذوب آن می شود و آن را از هر جهت عملی عاقلانه و منطقی و دوست داشتنی می پندارد. (مکارم شیرازی، ۱۳۷۴، ج ۷، ص ۱۹۹) شیطان به وسیله تهییج عواطف درونی مربوط به آن عمل، در دل آدمی القاء می کند که عمل بسیار خوبی است، و در نتیجه انسان از عمل خود لذت می برد و قلبا آن را دوست می دارد، و آن قدر قلب متوجه آن می شود که دیگر فرصتی برایش نمی ماند تا در عواقب وخیم و آثار سوء و شوم آن فکر کند. (موسوی همدانی، ۱۳۷۴، ج ۹، ص ۱۲۷) نمونه- هایی از این راه در آیات قرآن کریم بررسی می شود:

« فَلَوْ لَا إِذْ جَاءَهُمْ بِأَسْنَا تَضَرَّعُوا وَ لَكِنْ قَسَتْ قُلُوبُهُمْ وَ زَيَّنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ » (انعام، ۴۳) پس چرا هنگامی که عذاب ما به سراغشان آمد زاری و خاکساری نکردند بلکه دل هایشان سخت شد و شیطان کار هایی را که می کردند در نظرشان بیاراست؟ خداوند در آیه ۴۲ سوره انعام بیان می کند: «وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا إِلَىٰ أُمَمٍ مِّنْ قَبْلِكَ فَأَخَذْنَاهُمْ بِالْبَأْسَاءِ وَالضَّرَّاءِ لَعَلَّهُمْ يَتَضَرَّعُونَ» که ما امتهای پیش از تو را که به سوی آنها نیز پیامبرانی فرستاده بودیم به تنگدستی دچار ساختیم تا در برابر ما خاشع شوند. اما مردم در برابر خداوند تسلیم نشدند و خشوع نکردند و شیطان هم این عمل آنها را در نظرشان زیبا جلوه داد.

آیه دیگری که بیانگر این عمل شیطان است: «وَ إِذْ زَيَّنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ أَعْمَالَهُمْ وَ قَالَ لَا غَالِبَ لَكُمُ الْيَوْمَ مِنَ النَّاسِ وَ إِنِّي جَارٌ لَّكُمْ فَلَمَّا تَرَأَتِ الْفِئَتَانِ نَكَصَ عَلَىٰ عَقِبَيْهِ وَ قَالَ إِنِّي بَرِيءٌ مِّنْكُمْ إِنِّي أَرَىٰ مَا لَا تَرَوْنَ إِنِّي أَخَافُ اللَّهَ وَ اللَّهُ شَدِيدُ الْعِقَابِ » (انفال، ۴۸) و یاد کن هنگامی که شیطان اعمال آن ها را برایشان بیاراست و گفت: امروز کسی از این مردم بر شما پیروز نخواهد شد و من یار و پناه شما هستم. پس همین که دو گروه رویارو شدند (شیطان) به عقب برگشت و گفت: من از شما بیزارم من (از حضور فرشتگان چیزی را می بینم که شما نمی بینید. من از خدا بیمناکم و خدا سخت کیفر است.

در این آیه خداوند می فرماید: شیطان علاوه بر امر به بدی و فحشاء به انسان امر می کند آنچه را نمی داند به خدا نسبت دهد. در واقع شیطان از این طریق راه توجیه گناهان را به انسان نشان می دهد تا انسان با نسبت دادن سخنان ناروا به خداوند با خیال راحت گناه کند. (قرائتی، ۱۳۸۳، ج ۱، ص ۲۵۸) این که خدا همتایان و فرزندان دارد، نمونه ای از نسبت دادن سخنان بی دلیل به خدا است که شیطان آن را به انسان امر می کند. (مغنیه، ۱۳۷۸، ج ۱، ص ۴۶۴) اگر انسان سخنانی را که نمی داند به خدا نسبت دهد حلال خدا را حرام و حرام خدا را حلال می شمارد.

نتیجه گیری

شیطان یکی از موانع بیرونی در مسیر رشد انسان است. خداوند در قرآن، شیطان را دشمن انسان معرفی کرده است و راه های گمراه سازی او را به ما نشان داده است. راه های شیطان برای فریب انسان عبارتند از:

۱- تزئین اعمال: شیطان واقعیات زشتی گناهان را از نظر انسان ها پنهان می کند و گناهان را در لباسی زیبا برای آدمی جلوه گر می سازد.

۲- دادن وعده های دروغین: شیطان به انسان وعده می دهد اما از وعده هایش سرپیچی می کند. وعده های شیطان در مقابل وعده های خداوند قرار دارد که هیچ تخلفی در آن ها نیست.

۳- به لغزش انداختن: شیطان به وسیله ی بعضی از گناهانی که انسان در زندگی مرتکب می شود، وی را در فتنه های مهم زندگی می لغزاند.

۴- ایجاد دشمنی و کینه: شیطان به وسیله ی قمار و شراب در میان انسان ها دشمنی و کینه ایجاد می کند.

۵- سرگرم ساختن به آرزوها: شیطان انسان را به آرزوهای طولانی و پوچ و بیجا سرگرم می کند.

۶- ایجاد فراموشی: شیطان یاد خداوند را از ذهن انسان پاک می گرداند.

۷- وسوسه: شیطان انسان را به صورت آهسته و پنهانی به انجام گناه دعوت می کند.

۸- ایجاد فتنه و فساد: شیطان میان انسان ها نزغ و فساد ایجاد می کند و با فساد رابطه انسان ها با یکدیگر را به هم میزند.

۹- تحریک: شیطان با آواز خود انسان را از راه حق به سوی باطل می کشاند.

۱۰- مشارکت در اموال و اولاد: اگر انسان از راه حرام مالی به دست آورد یا از راه حرام فرزندی به دنیا آورد شیطان با در مال و فرزند شریک می شود.

۱۱- امر به فحشا و منکر: شیطان به کارهای زشت و ناپسند امر می کند.

۱۲-نسبت دادن سخنان بی دلیل به خدا:شیطان به انسان امر می کند که آنچه را نمی داند به خدا نسبت دهد.

البته نگارنده در این مقاله نتوانسته است به صورت کامل به معرفی همه ی راه های شیطان بپردازد و می-توان تحقیقات کامل تری در این زمینه انجام داد.

منابع و مأخذ

قرآن کریم

- ۱- ابوالفتوح رازی، حسین بن علی، روض الجنان و روح الجنان فی تفسیر القرآن، چاپ اول، بنیاد پژوهش های اسلامی آستان قدس رضوی، مشهد، ۱۴۰۸ ق
- ۲- بستانی، فؤاد افرام، فرهنگ ابجدی، ترجمه ی رضا مهیار، چاپ اول، انتشارات اسلامی، تهران، بی تا
- ۳- بیستونی، محمد، شیطان شناسی از دیدگاه قرآن کریم، چاپ سوم، انتشارات بیان جوان، تهران، ۱۳۸۵
- ۴- جعفری، یعقوب، تفسیر کوثر، چاپ اول، انتشارات هجرت، قم، بی تا.
- ۵- حسینی شاه عبدالعظیمی، حسین بن احمد، تفسیر اثنا عشری، چاپ اول، انتشارات میقات، تهران، ۱۳۶۳
- ۶- رضی، محمد بن حسین، ترجمه ی صبحی صالح، چاپ اول، انتشارات هجرت، قم، ۱۴۱۴ ق
- ۷- سید کریمی حسینی، عباس، تفسیر علیین، چاپ اول، انتشارات اسوه، قم، ۱۳۸۲
- ۸- طباطبایی، محمد حسین، تفسیر المیزان، ترجمه ی محمد باقر موسوی همدانی، چاپ پنجم، انتشارات اسلامی جامعه ی مدرسین حوزه علمیه ی قم.
- ۹- طبرسی، فضل بن حسن، ترجمه مجمع البیان فی تفسیر القرآن، مترجمان، چاپ اول، انتشارات فراهانی، تهران، ۱۳۶۰
- ۱۰- فیض کاشانی، ملا محسن، الاصفی فی تفسیر القرآن، چاپ اول، مرکز انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی، تهران، ۱۳۶۸
- ۱۱- قمی، عباس، مفاتیح الجنان، ترجمه ی الهی قمشه ای، چاپ اول، انتشارات علامه بنیسی، قم، ۱۳۸۷
- ۱۲- قمی، عباس، سفینه البحار، چاپ اول، انتشارات اسوه، قم، ۱۴۱۴ ق

۱۳- قمی مشهدی، محمد بن محمد رضا، تفسیر کنزالدقائق و بحر الغرائب، چاپ اول، سازمان چاپ و انتشارات وزارت اسلامی، تهران، ۱۳۶۸

۱۴- کلینی، محمد بن یعقوب، اصول کافی، چاپ چهارم، انتشارات طبع الاسلامیه، تهران، ۱۴۰۷ ق

۱۵- مغنیه، محمد جواد، ترجمه ی تفسیر کاشف، ترجمه ی موسی دانش، چاپ اول، موسسه بوستان کتاب (مرکز چاپ و نشر دفتر تبلیغات اسلامی حوزه ی علمیه ی قم)، قم، ۱۳۷۸

۱۶- مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه، چاپ اول، انتشارات دارالکتب الاسلامیه، تهران، ۱۳۷۴